

België in WO I

Bewonderd, verguisd, uitgesloten

Marc Scheelen

België in WO I

Bewonderd, verguisd, uitgesloten

Colofon

©2020 Marc Scheelen

Vertelpunt Uitgevers

ISBN 9789492887238

Alle foto's: ©IFFM, Ieper of Collectie in Flanders Fields Museum, Ieper

Coverfoto: Oorlogsellende: op deze in augustus 1914 genomen foto in een onbekend Belgisch dorp staan vrouwen samen met hun kinderen te bedelen voor hun afgebrande huizen. Op het houten bord links van hen staat de tekst: "Voor de slachtoffers van den brand."

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, internet, USB of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever. Wil u meer weten over de uitgaven van Vertelpunt Uitgevers, of wenst u zelf een boek uit te geven: www.vertelpuntuitgevers.be.

Ik hou er echt aan om de heer Marcel Grauls te danken voor zijn medewerking aan het boek. Hij zorgde voor een reeks waardevolle tips, ideeën en voorstellen die ik in dit werk integreerde. Bovendien was de belangstelling die hij voor dit werk toonde een erg motiverende factor. Marcel Grauls was hoofdredacteur bij de krant “Het Belang van Limburg” en is nu onder meer auteur, columnist en bibliofiel.

Ook gaat mijn bijzondere dank uit naar de heer Dirk Hermans, stichter en zaakvoerder van “Vertelpunt Uitgevers”. Zijn gedrevenheid en de prettige samenwerking speelden een grote rol in de realisatie van dit boek.

Marc Scheelen

Hoe de “Gro(o)te Oorlog” dankzij luitenant-kolonel Charles à Court Repington evolueerde

De Britse luitenant-kolonel Charles à Court Repington gebruikte al in september 1918 als eerste de term WO I. Repington verliet in 1902 het leger en werd oorlogscorrespondent voor diverse Engelse kranten. Hij was bevriend met veldmaarschalk John French waardoor hij, samen met zijn contacten met het Britse “War Office”, een bevoorrechte getuige en observator van de oorlog 1914-1918 was. Repington werd beschouwd en gewaardeerd als de best geïnformeerde militaire journalist uit het begin van de 20^e eeuw. In 1920 verscheen zijn bestseller “The First World War”. Hij was er in de oorlog van overtuigd dat een latere oorlog met dezelfde hoofdrolspelers zou uitbarsten. Een mening die hij nog versterkt zag door de bepalingen van het Verdrag van Versailles.

Latere auteurs zoals onder meer Dennis Castillo, Lee E. Dutter en Eric Hobsbaum gaan, vanuit diverse invalshoeken, een stap verder. Ze spreken in hun boeken elk over de 75-jarige oorlog in de 20^e eeuw. Een oorlog gestart met WO I en eindigend met de val van de Berlijnse muur in 1989. Zowel WO I als WO II en de Koude Oorlog zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. De idee van een 75-jarige oorlog wordt meer en meer gevolgd. Naar analogie met de 80-jarige oorlog (1568-1648) tussen de Nederlanden en Spanje en de Frans-Engelse 100-jarige oorlog (1337-1453). Ook in deze laatste twee oorlogen werden periodes van oorlog afgewisseld met jaren van vrede. De 100-jarige oorlog duurde 116 jaar, met enkele vredesperiodes, maar latere historici vonden het leuk om af te ronden op 100 jaar.

Inhoudsopgave

DEEL I : OORLOGSVERLOOP IN BELGIE

In het eerste deel wordt vooral een chronologisch overzicht gegeven van het oorlogsverloop voor de Belgische militairen en burgers. Enkel de allerbelangrijkste internationale gebeurtenissen die een rechtstreekse invloed op de Belgische situatie hadden, zoals de aanslag in Sarajevo en het verdrag van Versailles, komen aan bod. De veldslagen rond Ieper die gevoerd werden door Engelsen, Fransen en Duitsers worden daarom nauwelijks belicht. Het Belgisch leger speelde geen directe rol in die veldslagen.

- I.1. België vóór aanvang van WO I
- I.2. Was een Belgisch leger noodzakelijk?
- I.3. De Europese coalities in de lente van 1914
- I.4. De aanslag in Sarajevo
- I.5. Chaos in Europa na de aanslag
- I.6. België na de aanslag in Sarajevo
- I.7. Het Duitse ultimatum aan België op 2 augustus 1914
- I.8. De Duitse aanval op Luik
- I.9. De terugtocht van het Belgisch leger van Luik tot Antwerpen
- I.10. De terugtocht van het leger van Albert I van Antwerpen naar de kust
- I.11. De slag aan de IJzer
- I.12. Het Belgisch leger achter de IJzer
- I.13. Het Belgisch leger in het eindoffensief van de oorlog
- I.14. Het Verdrag van Versailles van 28 juni 1919
- I.15. België na WO I

DEEL II : TOELICHTINGEN/ANEKDOTES PER LAND

Deel II is niet chronologisch opgebouwd. Hier ligt het hoofddaccent op sfeerschepping, het weergeven van details en gebeurtenissen die samen een beeld geven over hoe WO I beleefd werd. België komt hier, in het eerste hoofdstuk, het meest aan bod. De andere hoofdrolspelers krijgen daarna aandacht.

II. 1. België

II. 2. Engeland

II. 3. Duitsland

II. 4. Frankrijk

II. 5. Canada

II. 6. Nederland

II. 7. Rusland

II. 8. Amerika

DEEL III : ALGEMENE TOELICHTINGEN

WO I kende heel wat specifieke aspecten: uitvindingen of gewoon zelfs maar kleine “faits-divers” of weetjes die tot de verbeelding spraken en spreken. Een aantal van hen hadden een grote invloed op het oorlogsgebeuren. Omdat ze universeel waren, niet verbonden aan één bepaald land, worden ze hier thematisch besproken.

III. 1. Gasaanvallen

III. 2. Cavalerie

III. 3. Voor Kerstmis terug thuis

- III. 4. Prikkelraad, mitrailleurs en tanks
- III. 5. Spaanse griep
- III. 6. Postduiven
- III. 7. Mythen en legenden uit WO I
- III. 8. Vliegtuigen

DEEL IV : WO II

In vier hoofdstukken worden bekende gebeurtenissen uit WO II in een ander daglicht geplaatst. De louter Amerikaanse of geallieerde versie wordt verbreed of ontkracht. Ook in WO II kan men over tal van andere gebeurtenissen vergelijkbare hoofdstukken schrijven.

- IV. 1. Joden tijdens en na WO II
- IV. 2. Dieppe en de landing in Normandië
- IV. 3. De aanval op Pearl Harbor
- IV. 4. Amerika in de Europese oorlog

Voorwoord

Waarom vocht het Belgisch leger achter de IJzer? Waarom vindt men niet meer Belgische militaire kerkhoven rond Ieper? Waarom vielen de Duitsers België aan? Waarom vochten vooral Vlamingen in het Belgisch leger? Sneuvelden veel Vlamingen omdat ze de Franse bevelen niet verstonden? Waarom werd Leuven verwoest? Welke oorlogsgassen werden gebruikt? Wie waren de gebroeders Van Raemdonck? Waarom zijn er ook Britse kerkhoven in Frankrijk? Waarom is er in Halen een oorlogsmuseum over “De Slag van de Zilveren Helmen”? Hoe kan het dat drie soldaten uit mijn gemeente in Luik sneuvelden? Waarom waren er miljoenen Engelse vrijwilligers die in Vlaanderen en Frankrijk vochten? Waarom zijn die rode poppies, blijkbaar bloemetjes, een symbool voor WO I?

Deze en tal van andere vragen kreeg ik nadat ik de roman “Zal ik sterven op een zondag?” had uitgegeven. Hierin werd ieder hoofdstuk ingeleid met een cursiefje dat een gebeurtenis uit WO I toelichtte. Onder andere een aantal kameraden van mijn zonen, die het boek gelezen hadden, hielden van deze korte stukjes. Meermaals kreeg ik de vraag om een boek te schrijven over België in WO I. Ze wensten een vlot leesbaar boek. Een boek dat zowel aandacht zou hebben voor militaire aspecten als voor het leven van de burgerbevolking. Geen technische turf. De uitgezonden documentaires over WO I, net als familieverhalen over dit onderwerp, boeiden hen. Alleen konden ze deze informatie niet kaderen. Ook in mails of lezersbrieven werd me gevraagd om een boek over WO I te schrijven. Net zoals die vraag gesteld werd na voordrachten die ik over WO I gaf.

Ik besloot om een boek te schrijven maar stelde me een cruciale vraag. Zou ik me louter baseren op de Belgische geschiedschrijving of zou ik de standpunten van de andere landen mee integreren? Zou ik de zienswijze van andere hoofdrolspelers zoals Frankrijk, Engeland en Duitsland ook een rol geven? Ik koos voor de laatste optie. Deze keuze leverde een boek op dat geregeld confronterend is met de Belgische visie. Verbazing-wekkend is het allerm minst. Elk land schrijft zijn eigen gekleurde geschiedenis. Elk land verheerlijkt en verrechtvaardigt de genomen beslissingen en verbloemt de gemaakte fouten. Landen spreken niet over beslissingen die hen werden opgedrongen. Om met een voorbeeld te illustreren: het Belgisch leger heeft er nooit voor gekozen om de IJzervlakte te verdedigen. Het uitgeputte, haveloze en vooral door desertie geteisterde leger mocht van de Fransen simpelweg Frankrijk niet in om te herstellen. Het is een mythe dat het heldhaftige Belgisch leger het laatste restje vaderland wou verdedigen. Ik weet dat het voorbeeld als “binnenkomer” kan tellen. Net zoals ik beseft dat het standpunt in het boek toelichting moet en zal krijgen. Het boek is bewust niet het zoveelste boek over WO I. Het is niet het werk van een historicus. Het is geen Belgisch sociologisch boek over het dagelijks leven in België in WO I. Het boek ontstond na het lezen van tal van Belgische, Duitse, Franse en Engelse werken. Zowel romans, getuigenverlagen, bibliografieën als historische werken dienden als bron. Ook zijn er eigen, duidelijk afgelijnde, standpunten en vragen. Het moeilijkste bij het schrijven van het boek was het weglaten van heel wat gegevens en toelichtingen. Deze zelfcensuur was echter noodzakelijk om de leesbaarheid en de structuur van het boek te bewaren. Anders kon de hoofddoelstelling: het schrijven van een vlot leesbaar boek niet bereikt worden. Over

WO I is veel gepubliceerd. Met hierin versies die soms tegenstrijdig zijn. Ook is bekend dat niet alle staatsarchieven werden vrijgegeven. Bij de gesprekken die tot het boek leidden bleek ook dat gesprekspartners veel over WO II weten. Alleen volgt hun visie vaak enkel de Amerikaanse of Britse versie. Hierin hebben zenders als National Geographic, films als “The longest day” tot “Saving Private Ryan”, reeksen als “Band of Brothers”, Canvasdocumentaires en beschikbare literatuur mogelijk de hoofdrol gespeeld. De bepalende rol van Rusland in het verloop van WO II wordt in het Westen karig besproken. De veldslagen tussen Duitsers en Russen, onder meer rond Moskou, in Stalingrad en Koersk, waren, samen met de Russische grote offensieven, bepalend in de uiteindelijke afloop van WO II. Het belang van de landing in Normandië of het Ardennenoffensief zijn in het totaalbeeld van het verloop van WO II overbelicht. Daarom worden in het laatste deel van het boek ook enkele items over WO II opgenomen. Tot slot van het voorwoord wil ik nog een persoonlijke anekdote vertellen. Toen mijn jongste zoon 4 jaar was, reden we met ons gezin op een bewolkte en koude dag in de zomervakantie in het Ieperse hinterland rond. Plots zei mijn zoontje: “Stop eens papa, kijk daar.” Daarbij wees hij naar een bomenrij, “daar ben ik in mijn vorig leven doodgeschoten.” Mijn zoon heeft nu een mooie collectie oorlogsmemorabilia uit WO I verzameld. Van de net vertelde anekdote herinnert hij zich niets meer. Veel plezier met het lezen van het boek!

DEEL I

Oorlogsverloop in België

I.1. België voor aanvang van WO I

België fascineerde, werd bewonderd en verguisd. Het in 1830 kunstmatig opgerichte land was uitgegroeid tot een economische grootmacht. Het bekleedde voor aanvang van WO I de vijfde belangrijkste economische plaats op wereldvlak. Niet slecht voor een landje waarvoor de grootmachten eerst lang hadden moeten zoeken om een door iedereen aanvaarde koning te vinden. Leopold I, die eerst hoopte om koning van Griekenland te worden, kreeg de eer.

Het België van 1914 telde 7,6 miljoen inwoners. Het was hierdoor het dichtst bevolkte land ter wereld. Echte immigratiegolven had het land niet gekend. De wel aanwezige immigranten, die zich erg goed geïntegreerd hadden, kwamen enkel uit de buurlanden. Als godsdienst was het katholicisme overweldigend aanwezig. België was de Europese draaischijf. Met hierin een voortrekkersrol voor de Antwerpse haven, de tweede grootste wereldhaven.

De industrie, vooral de Waalse staalnijverheid, bloeide. België was een exportland. Industrieel vernieuwend met topmensen zoals de gebroeders Solvay. Op wereldvlak was België bekend om de aanleg van trein- en tramnetten en metro's. Veel van de Belgische rijkdom was te danken aan Leopold II. Die investeerde de gigantische winsten van "zijn" Kongo in "zijn" land. Het schrikbewind dat hij in zijn persoonlijke kolonie uitoefende om die winsten mogelijk te maken zou hem uiteindelijk zijn kolonie kosten. De internationale druk op Leopold II, omwille van zijn uitbuiting en volkerenmoord in Kongo, verplichtte hem hiertoe. Zijn privé-eigendom Kongo-Vrijstaat liet hij in 1908 over aan de Belgische staat die er Belgisch-Congo van maakte. Een Belgisch-Congo dat

uitgeperst was en miljoenen mensen verloren had. België genoot van het bloedgeld van de koning. Leopold II had ruim geïnvesteerd in zijn België. Oostende groeide enkel door zijn investeringen uit van een kustdorpje tot een badstad met internationale weerklank. Een stad die vlot bereikbaar was via de spoorwegen. Een “seaside resort” naar Zuid-Engels model met parken, galerijen en luxe hotels. In Antwerpen zorgde hij voor de Zoo, het Centraal Station en musea. Brussel werd verfraaid met brede lanen, tuinen en weer eens opvallende musea. Andere Brusselse realisaties waren het Jubelpark, het Justitiepaleis en het Koninklijk Paleis. Spa werd uitgebouwd tot een kuuroord voor de Europese elite. De Duitse Keizer zou er in de latere WO I trouwens lang verblijven. Al die investeringen werden door Leopold II bedacht, uitgewerkt en gefinancierd. Het immense nog overblijvende fortuin van Leopold II zou later beheerd worden door de nu nog altijd wazige Koninklijke Stichting.

De verwezenlijkingen van Leopold II waren luxeprojecten. Bestemd voor de elite en bedoeld om de internationale uitstraling van België, net als zijn eigen prestige, te vergroten. Het België van 1830 had op nog geen eeuw tijd een gigantische groei gekend. Leopold II investeerde echter niet in arbeiderswijken, zorgde niet voor sociale woningbouw, gezondheids-zorg of andere sociale voorzieningen. De welvaart bleef voorbehouden voor de industriële elite, de adel, de al dan niet nieuwe burgerij en de dominerende clerus. Hij belette, samen met de Brusselse elite, dat Brussel een industriestad werd. Brussel was de stad met mooie wijken en art nouveau gebouwen. De society leefde en feestte in dat Brusselse centrum. De topklasse genoot van de prachtige boulevards, lanen en parken die Leopold II had aangelegd. Arbeiders die

trachten in hun nabijheid te leven of te werken waren ongewenst en werden gevreesd. Ze bleven gehuisvest in wijken als de Marollen.

De Belgische reputatie in het buitenland bleef slecht. De weerzin over het beleid in Kongo bleef nazinderen. De Europese landen zagen hoe Belgische maatschappijen, zoals de Société Générale de Belgique, na 1908 nog gigantische winsten bleven maken in deze nu anders geleide kolonie. Ook om andere redenen was België berucht. België werd beschouwd als het West-Europese land waar de arbeiders onder de ellendigste omstandigheden moesten werken. De arbeiderslonen in België lagen gemiddeld 20 procent lager dan in de omliggende landen. Het politieke systeem kon op weinig waardering rekenen. De elite, gesteund door de kerk, had een op maat gesneden wetgeving. België kende tot 1893 een cijnskiesrecht. Slechts kapitaalkrachtigen, belastingbetalers, of andere elitaire standen konden stemmen. Er waren verkiezingen met slechts een 130000 tot 150000, louter mannelijke, kiesgerechtigden. Hierdoor kwamen slechts twee partijen aan bod: katholieken en liberalen. Deze partijen bestreden elkaar fel op een aantal afgebakende gebieden maar waren bijzonder eensgezind om hun voorrechten ten opzichte van het proletariaat te behouden. Een mooi voorbeeld is de eerste schoolstrijd die werd uitgevochten "voor de ziel van het kind in de lagere scholen". Beide partijen hadden er echter geen probleem mee dat diezelfde kinderen de school niet konden afmaken omdat ze vroegtijdig uit werken moesten gaan. Kinderen waren (brood)nodig om het ontoereikende gezins-inkomen wat op te krikken. Naar school gaan was op het platteland, ook voor kinderen van een jaar of zes, vaak enkel een winteractiviteit. De schoollokaaltjes waren immers verwarmd en er was geen werk

op de landbouwweldjes thuis. Zodra er veel werk was op de keuterboerderijtjes werden kinderen thuis ingezet. Ook de industrie maakte gretig gebruik van kinderarbeid. De erg jonge kinderen kenden, zoals hun ouders, een twaalf uur durende arbeidsdag. Pas in 1899 werd een wet aangenomen die kinderarbeid onder de twaalf jaar verbood. De toepassing van die wet bleef echter problematisch. In alle industrietakken, ook in het ondergrondse mijnwerk, bleven misbruiken bestaan. Het analfabetisme was in België langer een probleem dan in de buurlanden. Bij het uitbreken van de oorlog in 1914 was 10 procent van de Belgische rekruten analfabeet. In Duitsland bedroeg dit percentage 0,5 procent. Het percentage analfabeten lag in Vlaanderen beduidend hoger dan in Wallonië of Brussel. Vanaf 1893 kwam, onder druk van de opkomende socialistische partij, het algemeen meervoudig stemrecht voor mannen. In 1894 was de eerste stemming waaraan alle mannen mochten deelnemen. Sommigen met één stem en belastingbetalers met meerdere stemmen. Zich socialist tonen leidde vaak tot ernstige moeilijkheden of werkverbod. De clerus, adel, burgerij en werkgevers spuwden het socialisme uit.

Een ander typerend voorbeeld is dat, ook tijdens de periode van katholieke alleenheerschappij, de zondagsarbeid bleef bestaan tot in 1905.

De sociale strijd was in België tot bij het uitbreken van de oorlog een erg zware strijd met bloedig neergeslagen arbeidersstakingen. De Katholieke Partij had in 1914 nog steeds de totale meerderheid maar de opmars van de socialisten was niet meer te stuiten. Ook tal van katholieken, zoals priester Daens in Aalst die in 1893 de Christene Volkspartij oprichtte, waren voor een andere sociale orde maar moesten optornen tegen de nog altijd almachtige Katholieke Partij.

Sporen uit het Belgisch bestuur van vóór 1914 zijn nu nog zichtbaar. Alleen is de achterliggende motivatie vaak minder gekend. Enkele voorbeelden: België kende verhoudingsgewijs het grootste spoorweg- en tramnetwerk ter wereld. De hoofdreden hiervoor was niet louter economisch maar vooral ideologisch. Door het netwerk zorgde men ervoor dat de arbeiders dagelijks of wekelijks naar hun werk konden pendelen. Op oude postkaarten of foto's zie je nog hoe de kleinste dorpen over tramlijnen en tramstationnetjes beschikten. Via deze tram-verbindingen kon men vanuit die dorpen naar spoorwegstations vervoerd worden. Het pendelen had voor de katholieken het grote voordeel dat de Vlaamse arbeiders in de traditionele dorps-gemeenschappen bleven wonen en niet allen emigreerden naar Wallonië. Hierdoor bleven ze onder het toezicht van de plaatselijke geestelijkheid en bleef de sociale controle in de dorpen verder haar rol spelen. Een bijkomend voordeel van het pendelen naar Wallonië was dat het besmettingsgevaar van het socialisme, dat vooral opgang maakte in de grootsteden en in Wallonië, verminderde in Vlaanderen. Hierdoor bleef België, als industrieland, een land met traditionele dorpen. Ironisch genoeg zou juist het uitgebreide spoorwegennet voor de Duitsers later de belangrijkste reden zijn om België uit te kiezen als doorgangsland om Frankrijk aan te vallen. In vele arbeidersgezinnen hield men kleinvee en een moestuintje. Industriesteden met troosteloze arbeiderswijken, zoals de banlieues in Parijs, kwamen hier veel minder voor dan in onze buurlanden.

Een ander voorbeeld: de katholieken zorgden er onbewust voor dat Brugge nu nog altijd zo een mooie historische stad is. In Brugge waren nooit “socialistische nesten” waardoor de

overheid besliste om niet te investeren in betere arbeiderswoningen. De Bruggelingen lieten zich niet verleiden tot het socialisme. De arbeiders bleven braafjes in hun kleine verkrotte woningen wonen. Het middeleeuwse Brugge bleef hierdoor behouden en werd later gekoesterd. Brugge verschilde sterk van het meer socialistische Gent. Gent, met de “Vooruit”, kan gezien worden als de bakermat van het socialisme in Vlaanderen. In Gent greep de regering wel in om de opkomst van het socialisme tegen te gaan. Zo zorgde men ervoor dat de arbeiders beter gehuisvest werden. Arbeiderswoningen in stadsdelen werden gerenoveerd. Op één uitzondering na, de wijk “Het Patershol”. Deze wijk was zo socialistisch georiënteerd dat de katho-lieden het niet meer zinvol vonden om hierin nog te investeren. Het gevolg daarvan is dat het vroeger nooit gerenoveerde “Patershol” nu uitgegroeid is tot een toeristische authentieke wijk met tal van restaurantjes en cafeetjes. Het is nu één van de trekpleisters van het huidige Gent. De beslissing om het middeleeuws karakter van Gent in het historisch centrum te bewaren, was al vóór 1914 genomen.

De taalverhoudingen vormden een ander typisch Belgisch gegeven. In 1910 werd een volkstelling gehouden waaruit bleek dat 54 procent van de Belgen Vlaams sprak. Of beter gezegd een Vlaams dialect net zoals er in Wallonië veel dialecten bestonden.

Het Frans was echter de dominerende taal. Het was de voertaal in het leger, de administratie, de justitie en in de nationale kranten. Wilde men op de sociale ladder vooruit komen dan moest men het Frans beheersen. Hoewel op het einde van de negentiende eeuw meer en meer Nederlands doordrong in de Vlaamse administratie en in het onderwijs, toch bleef het Frans

de aangewezen taal. De Vlaamse elite weigerde vaak om Nederlands te spreken. Veel Vlamingen begonnen echter meer en meer het recht op te eisen om Nederlands te spreken. Nederlands spreken in Vlaanderen kreeg een symboolfunctie in de strijd tegen het sociale onrecht. Voor vele Franstaligen bleef het echter ondenkbaar dat zij het Nederlands zouden leren. Voor hen was er maar één landstaal, ongeacht de wetgeving, en dat was hun taal.

In de jaren voor het uitbreken van de oorlog was de taalkwestie zeker niet het hoofdprobleem voor de Vlaamse of Waalse arbeiders. Er waren in die kleine gemeenschappen, zowel in Vlaanderen als in Wallonië, zoveel problemen: kindersterfte, vrouwen die in het kraambed stierven, alcoholisme, de erbarmelijke huisvesting, stakingen met al hun gevaren, het juk van de notabelen en geestelijken, gebrek aan hygiëne, uitzichtloze toekomstverwachtingen voor hen en hun kinderen, totale afhankelijkheid van werkgevers, het gevaar op werk- en woonstverlies als men koos voor het socialisme, het wegvallen van de thuisarbeid, vaak uitgevoerd door vrouwen en kinderen, door de toenemende industrialisatie.

Of samenvattend: België was tot het uitbreken van WO I een land met twee leefwerelden. Voor de overgrote meerderheid van de bevolking was het kunnen overleven de grootste zorg. Overleven dat soms enkel mogelijk was met pendelarbeid naar Wallonië, kinderarbeid, industriële arbeid in zijn ruigste vormen, seizoensarbeid in Frankrijk. De elite daarentegen had een andere leefwereld. Hun hoofdbekommernis was hun status en rijkdom te behouden en uit te breiden. Ze leefden in een ander België. Een luxueus België waarin men wel schrik had voor het internationaal opkomende arbeidersbewustzijn. België was een standenmaatschappij waarbij de elite hoopte

dat paternalisme, geringe toegevingen en liefdadigheid, idealistisch of niet, hun privileges zouden in stand houden. Adel, burgerij, industriëlen en tal van geestelijken vormden één blok. Gent kende bijvoorbeeld dameskringetjes die initiatieven namen als het gratis laten bezoeken van de Gentse dierentuin door arbeiderskinderen. Uiteraard voorbehouden voor kinderen uit katholieke gezinnen en enkel op die uren en dagen waarin ze zo weinig mogelijk hinder opleverden. De oorlog, waarvan in het eerste halfjaar van 1914 nog geen sprake was, zou die sociale orde en ook België totaal en blijvend veranderen.